

Kurjerių asociacija

Gegužės 1-osios profesinės sąjungos padalinys

A.Juozapavičiaus pr. 21-37, LT-45256 Kaunas

Įmonės kodas 30486681

Tel. +370 647 94289

El. p. kurjeriai@g1ps.lt

**Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai
LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetui
LR Seimo Europos reikalų komitetui
LR Seimo Ateities komitetui**

Kurjerių Asociacijos kreipimasis dėl platforminio darbo

Šiuo kreipimusi siekiame atkreipti Jūsų dėmesį į dirbančiųjų platforminį darbą žmonių, išskirtinai – maisto pristatymo kurjerių, padėti Lietuvoje.

Kurjerių Asociacija buvo įkurta 2020 m. spalio mėnesį kaip „Gegužės 1-osios profesinės sąjungos“ padalinys. Tai yra pirma ir kol kas vienintelė organizacija, vienijanti per elektronines platformas dirbančius žmones Lietuvoje. Mūsų veikla orientuota į maisto ir kitų prekių kurjerių darbą, tačiau, mums rūpi visa sparčiai auganti elektroninių platformų darbo rinka ir joje dirbančiųjų padėtis.

Mūsų nuomone, dėl teisinio neaiškumo ir reguliavimo stokos, platforminį darbą dirbančiųjų teisės nėra tinkamai ginamos ir jų interesai nėra tinkamai reprezentuoti santykiuose su darbdaviais Lietuvoje. Kai 2008 finansinės krizės metu, dalijimosi ekonomikos (angl. „gig-economy“) platformos atsirado darbo rinkoje, jų verslo ir įdarbinimo modelis kėlė daug vilčių – *antrepreneriai* piešė utopinės ateities darbo vizijas – darbo grafiką nustato patys darbuotojai, įdarbinimo procedūrų praktiškai nėra, dingsta skirtumas tarp darbdavio ir darbuotojo. Žadėta, kad patenkinti bus ir prekių ar maisto tiekėjai (pvz. restoranai, parduotuvės) ir paslaugų teikėjai (kurjeriai, pavežėjai) ir klientai, o „tarpininkas“, t. y. elektroninės platformos įmonė, rinks tik tarpininkavimo mokestį už sujungimo paslaugas. Deja, praėjus dvylikai metų, mūsų profesinė sąjunga ir milijonai tokių darbą dirbančių žmonių visame pasaulyje, mato kad taip nėra. Tokie darbo santykiai sukūrė nemažai teisinių ir socialinių problemų.

Norėtume Jums detaliau pristatyti platforminio darbo situaciją Lietuvoje, ir supažindinti Jus su realiomis tą darbą dirbančių žmonių problemomis ir skundais, kuriuos gauname iš maisto kurjerių.

1. Teisinis reguliavimas, darbo krūvis ir apmokėjimas

1.1. Darbiniai santykiai yra nereguliuojami. Kai kurios įmonės nesudaro nei darbo, nei paslaugų sutarties su darba atliekančiais žmonėmis (pvz. „Bolt“, buvęs „Taxify“ duoda tik programėlės naudojimosi sąlygas), nes laiko save ne paslaugos užsakovu, o „tarpininku“. Kitos sudaro paslaugų sutartį (pvz. „Wolt“). Abiem atvejais, darbą atliekantys žmonės laikomi „partneriais“, visi dirba naudodamiesi individualios veiklos pažymą naudodami nuosavas arba nuomojamas darbo priemones (dviratį, motociklą arba mašiną).

Kurjerių asociacija

Gegužės 1-osios profesinės sąjungos padalinys

A. Juozapavičiaus pr. 21-37, LT-45256 Kaunas

Įmonės kodas 30486681

Tel. +370 647 94289

El. p. kurjeriai@g1ps.lt

Problema: jei žmogus patiria traumą darbe, platforminio darbo teikianti įmonė gali atsisakyti atsakomybės už tai. Nesudarydami jokios sutarties su darbu atliekančiais žmonėmis, pažeidžiamas Europos Teisingumo Teismo (ETT) sprendimas (byla C-434/15), kuriame nustatyta, kad el. platformos negali būti laikomos „tarpininkais“, o tik paslaugų teikėjais, nes be tų platformų, paslauga neegzistuoja. Žr. (teismo sprendimo teksto vertimas į lietuvių kalbą): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CJ0434&from=EN>

Manome, kad Seimo nariai ir vyriausybė turėtų reikalauti teisinio darbo santykių reguliavimo ir ETT sprendimo laikymosi. Atsakingos institucijos turėtų turėti galimybę patikrinti, ar sudaryta sutartis atitinka atliekamo darbo ar užsakomų paslaugų esmę.

1.2. Apmokėjimas ir verslo rizika. Kadangi platforminiame darbe atlygis mokamas ne už darbo valandas, o už atliktą darbą, įmonės perkelia visą verslo riziką, susijusią su pokyčiais rinkoje, nelaimingais atsitikimais ir t.t. ant dirbančiųjų pečių. Prie to prisideda ir *vienašališkas įkainių nustatymas*. Įmonės pasilieka sau teisę keisti įkainius, neatsiklausę savo partnerių sutikimo (pvz. „Bolt“ maisto kurjerių darbo įkainiai keičiami *kasdien*, „Wolt“ savo paslaugų sutartyje atvirai sako, kad įmonė gali vienašališkai nustatyti kainas ir nustoti siūlyti darbo tam tikram kurjeriui). Trumpai tariant, praktiškai kasdien gali keistis susitarimo tarp dviejų šalių sąlygos, o apie viską realiai nusprendžia tik viena iš šalių.

Problema: Yra rizika, kad net pilnu etatu dirbantys žmonės (prisijungę prie platformos 40 val. per savaitę) neuždirbs minimalaus mėnesinio atlyginimo, dėl įkainių pasikeitimo, per didelės konkurencijos su kitais platformose dirbančiais, arba dėl kitų nenumatomų priežasčių.

Manome, kad dirbantiems turi būti garantuojamas valstybės nustatytas minimalusis mėnesio atlyginimas, atsižvelgiant į pradirbtų valandų (prisijungimo prie platformos laiko) skaičiaus.

1.3. Šis darbas daug kam yra pagrindinis. Platforminio darbo įmonės reklamuoja darbą platformose kaip galimybę papildomai užsidirbti. Pastebime, kad daugumai mūsų atstovaujamo kurjerių, šis darbas visgi yra pagrindinis pragyvenimo šaltinis. Mūsų žiniomis, karantino metu, išaugus maisto pristatymo paslaugos paklausai, nemažai darbo netekusių arba į prastovas išėjusių žmonių įsidarbino maisto kurjeriais. „Bolt“ pasidalino informacija su mumis kad šiuo metu Lietuvoje apie 5000 žmonių yra pateikę prašymą dirbti „Bolt“ maisto kurjeriais ir laukia, kol jų užklausa bus patenkinta. Tikėtina, kad pandemijos sąlygomis, kurjerių darbas daliai žmonių tapo vienintelė galimybė užsidirbti pragyvenimui.

Problema: Daug žmonių yra finansiškai priklausomi nuo platforminio darbo įmonių pasiūlos, tačiau įmonės į tai neatsižvelgia ir reguliuoja įdarbinimą ir kainų nustatymą žvelgdami tik į rinkos tendencijas.

Manome, kad verslo valdyme turėtų dalyvauti ir pati pagrindinį darbą atliekantys žmonės, arba jų įgalioti atstovai. Tas reikalauja teisės į profesinės sąjungas ir kolektyvinės derybas, kas šiuo metu netaikoma platformose dirbantiesiems.

2. Dirbančiųjų socialinis saugumas ir sveikata

2.1. Darbo ir poilsio režimas. Mūsų duomenimis, nei viena iš Lietuvoje dirbančių platforminio darbo įmonių („Uber“, „Bolt“, „Wolt“, „ZitiCity“ etc.) nereguliuoja darbo ir poilsio režimo. Žmogus gali dirbti visą parą, septynias dienas per savaitę, kas gali viršyti 60

Kurjerių asociacija

Gegužės 1-osios profesinės sąjungos padalinys

A.Juozapavičiaus pr. 21-37, LT-45256 Kaunas

Įmonės kodas 30486681

Tel. +370 647 94289

El. p. kurjeriai@g1ps.lt

val. maksimalaus darbo laiką. Dirbančiųjų pagal individualios veiklos pažymėjimą darbo valandų skaičių pamatuoti sunku. Taip pat, dirbantiems šį darbą nepriklauso kasmetinės atostogos.

Problema: Kyla didelė rizika persidirbti, ypač, jei to reikalauja išgyvenimo sąlygos.

Manome, kad turi būti arba reguliuojamas darbo ir poilsio režimas platformose arba apmokami viršvalandžiai dirbantiems daugiau valandų nei 40 valandų per savaitę. Taip pat manome, kad turėtų būti suteikiamos apmokamos atostogų dienos, atsižvelgiant į pradirbtų val. skaičių.

2.2. Skatinimas skubėti. Nelaimingų atsitikimų rizika didina pats darbo apmokėjimo būdas – mokama ne už pradirbtą laiką, o už atliktą pristatymą.

Problema: Žmonės yra skatinami skubėti, kad galėtų atlikti kuo daugiau užsakymų. Kelia nelaimingo atsitikimo / eismo avarijos pavojus.

Manome, kad įmonės turėtų suteikti galimybę gauti išmoką už pradirbtas valandas, o apmokėjimus už kiekvieną atliktą darbą gauti kaip priemonę.

2.3. Apsauga nuo nedarbo. Dirbdami su individualia veikla, darbuotojai turi **minimalias** socialines garantijas: moka PSD įmokas ir neturi mokėti už sveikatos paslaugas, jei patiria traumą darbo metu.

Problema: darbuotojas nėra apsaugotas nuo nedarbingumo, todėl kiekviena trauma arba susirgimas reiškia finansinį nuostolį. Uždaręs individualią veiklą (pvz. dėl traumos ar susirgimo), žmogus neturi teisės į nedarbo išmoką.

Manome, kad el. platformos turėtų mokėti draudimą nuo nelaimingų atvejų dirbantiesiems. Dirbantiems platforminį darbą kaip pagrindinį, turėtų būti suteikta galimybė gauti nedarbo išmokas po pilno darbo sustabdymo.

3. Informacijos ir galios asimetrija

Nors realų darbą atliekančius darbuotojus tokios platformos laiko savo „lygiaverčiais partneriais“, jos pasilieka absoliučią teisę į informacijos slaptumą. Įmonė renka ir analizuoja informaciją apie tendencijas rinkoje, aktyvių prie platformos prisijungusių skaičių, klientų ir kurjerių aktyvumą, klientų vertinimą, geolokacijas, bet pasilieka teisę nesidalinti jokiais informacijomis su savo „partneriais“.

3.1. Statinės informacijos nesidalijimas. Įmonės nesidalina net bendrų platformoje dirbančiųjų skaičiumi, kiek yra aktyviai dirbančių tam tikra dieną, o kiek neprisijungusių, dažnai nesidalina ir klientų įvertinimais ir komentarais kurjeriui. Patys dirbantieji neturi informacijos su kuo konkuruoja toje darbo rinkoje (kiek kitų žmonių tuo metu priiminėja užsakymus). Taip pat, algoritmo, kuris (ne)priskiria darbus, veikimo principai yra slapti, kas yra neužtikrintumo dėl uždirbio šaltinis. Algoritmo slaptumo problema keliami ir šiuo metu diskutuojamoje ES direktyvoje, kur siūloma šių įmonių algoritmus viešinti (žr. apačioje).

Problema: Slaptumas dėl dirbančiųjų skaičiaus atveria duris įmonėms skatinti nesažiningą konkurencijos tarp dirbančiųjų, pvz. masiškai priimdami naujus kurjerius į darbą, dėl ko

Kurjerių asociacija

Gegužės 1-osios profesinės sąjungos padalinys

A.Juozapavičiaus pr. 21-37, LT-45256 Kaunas

Įmonės kodas 30486681

Tel. +370 647 94289

El. p. kurjeriai@g1ps.lt

darbo krūvis mažėja, kurjeriai leidžia daugiau laiko tarp užsakymų, netenka pinigų. Šios tendencijos pastebėtos daugelyje užsienio įmonių, o Lietuvoje tai praktikuoja „Bolt Food“.

Manome, kad el. platformos turi dalintis ir informacija apie darbuotojų skaičių, darbo sąlygas, įvertinimus ir apie savo algoritmus, kaip numato šiuo metu svarstoma ES direktyva.

3.2. Dinaminės informacijos nesidalijimas. Įmonė nesidalija informacija apie tos dienos paklausa ir pasiūla: kiek užsakymų ateina per valandą, kiek kurjerių yra prisijungę prie platformos, iš kokių vietų daugiausia ateina užsakymai ir pan. Taip pat, kai kurios platformos keičia įkainius kasdien, nes minimalūs įkainiai dažniausiai nėra nustatyti platforminio darbo sutartyje, todėl kurjeriai patiria nuolatinį stresą dėl savo finansinio saugumo. „Kurjerių asociacija“ pateikė „Bolt“ įmonei prašymą, kuriame buvo reikalaujama pasidalinti bendru kurjerių skaičiumi. Siekėme sužinoti šią informaciją dėl įtariamo masinio kurjerių įdarbinimo su tikslu kurti konkurenciją tarp kurjerių. „Bolt“ įmonės Lietuvoje vadovas atsakė, kad bendras kurjerių skaičius yra laikomas verslo paslaptimi.

Problema: Rinkos kasdieninio svyravimo rizika yra permetama dirbantiems per el. platformą. Dienos darbo krūvis ir dienos uždarbis yra visiškai nenumatomi, todėl kurjeriai dažnai ilgai laukia užsakymų, švaisto savo laiką.

Manome, kad įmonės privalo dalintis dinaminę informaciją apie tuo metu aktualias paklausa ir pasiūla, apie vietas mieste iš kur gaunama daug užsakymų, kad darbuotojai galėtų planuoti savo darbo ir poilsio režimą. Taip pat, reikia sutartyse nustatyti minimalius pristatymo ir valandinio darbo įkainius.

4. Kitos problemos

4.1. Nemaža dalis darbuotojų yra socialiai pažeidžiamos grupės. Tai yra užsieniečiai (iš Ukrainos, Indijos, Baltarusijos, Afrikos šalių), kuriems ypatingai sunku rasti kitą darbą Lietuvoje. Šį darbą dirbančios moterys patiria priekabiavimo riziką. Taip pat, ypač pandemijos sąlygomis, šį darbą dirba vis daugiau žmonių, kurie netekę darbo, negali susirasti kitos apmokamos veiklos, todėl yra visiškai priklausomi nuo el. platformų.

Manome, kad Lietuvos valstybei turi ypatingai rūpėti socialiai pažeidžiamų grupių padėtis ir įpareigoti įmonės vesti atsakingą įdarbinimo politiką.

4.2. Įmonės renka labai daug jautrios asmens informacijos apie savo darbuotojus (geolokacija, banko sąskaitas ar aktyvumas prie el. įrenginio ekrano). Trūksta aiškumo, kaip įmonės naudojami surinkta informacija, kur ją saugo ir kaip užtikrina, kad ją nepasiektų trečios šalys. „Uber“ ir „Deliveroo“ Anglijoje programėlėse, dėl prasto saugumo, asmens nuo duomenų buvo paimti trečiųjų šalių (*hacker* 'ių).

Manome, kad valstybė turi įpareigoti įmones investuoti į duomenų apsaugą ir dalintis informacija, kaip jautri informacija yra naudojama ir saugoma. Tas prisidėtų prie tiek dirbančiųjų, tiek vartotojų saugumo užtikrinimo.

Kurjerių asociacija

Gegužės 1-osios profesinės sąjungos padalinys

A.Juozapavičiaus pr. 21-37, LT-45256 Kaunas

Įmonės kodas 30486681

Tel. +370 647 94289

El. p. kurjeriai@g1ps.lt

Kurjerių Asociacijos bendrą pozicija:

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas problemas, Kurjerių Asociacija laikosi šios pozicijos:

- **el. platformos Lietuvoje toliau veda prie darbo prekariatškumo (nuolatinio neužtikrintumo dėl lėšų pragyvenimui) sąlygomis.** Tolimesnis darbo rinkos nereguliavimas gali vesti prie didesnių socialinių ir skurdo problemų. El. platformos turi būti įpareigosios rūpintis savo pagrindinį darbą atliekančių žmonių gerove.
- **darbo apiforminimas tik per individualią veiklą netinka šiam darbui.** Kurjeris netenka teisės į valstybinio socialinio draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir valstybinio socialinio draudimo nuo nedarbo, t.y. nutraukiant individualią veiklą, nėra galimybės gauti nedarbo išmokos iš Užimtumo tarnybos. Akivaizdu, kad platforminis darbas yra dažnai prilyginamas samdomam darbui, ką jau nustatė kai kurių ES šalių aukščiausių teismų sprendimai ([Ispanijoje](#), [Prancūzijoje](#)), vietinių teismų sprendimai ([Šveicarijoje](#)) ir trišalės tarybos nutarimai ([Suomijoje](#)). Būtina pradėti diskusiją dėl šio darbo Lietuvoje esmės ir priimti sprendimus kaip jį tinkamai reguliuoti. Išskirtinis atvejis yra Britanija, kur tokiam darbui įvesta atskira, trečioji dirbančiųjų kategorija, tarp samdomo ir individualią veiklą vykdančio darbuotojo. Prieš tokios trečiosios kategorijos įvedimo pasisakė dauguma ES ministrų tarybos narių neformaliajame pokalbyje 2020-11-16 (<https://video.consilium.europa.eu/event/en/24236>)
- **darbo grafiko lankstumas yra šiuolaikinės darbo rinkos realybė, o ne privilegija.** Todėl, darbuotojai neturėtų priverstinai „mokėti“ už darbo santykių lankstumą savo elementariomis darbuotojų teisėmis ir socialinėmis garantijomis (apsauga nuo nedarbo, darbo saugos instruktažas, aktualios darbui informacijos prieinamumas, teisėmis organizuotis į profesines sąjungas ir kolektyvines derybas ir t. t.).
- **Palaikome šiuo metu svarstomą ES direktyvą dėl platforminio darbo reguliavimo.** Panašias problemas matė ir įvardino Europos parlamento nariai, kurie 2020 m. lapkričio 16 d. pateikė svarstymui naują ES direktyvą, kuria siekiama reguliuoti platforminį darbą ES, suteikti dirbančiam žmogui numatytą garantijų ir įpareigoti el. platformas dalintis informacija apie darbą ir apie algoritmą (direktyvos tekstas: <https://www.guengl.eu/content/uploads/2020/11/English.pdf>).

Tikimės produktyvaus pokalbio.

Kontaktai:

Vuk Vukotić

Kurjerių asociacijos atstovas

Tel. +370 647 94289

El. p. kurjeriai@g1ps.lt